

N:o 110.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen; gifven Stockholms slott den 20 mars 1908.

Under återopande af bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till

ändrad lydelse af § 30 regeringsformen.

Om tillsättning af prästerliga tjänster i församlingarna och den rätt, som därvid tillkommer Konungen och församlingarna, stadgas i särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 2 mom. föreskrifver.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Albert Petersson.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementensärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fre-
dagen den 20 mars 1908.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 HAMMARSKJÖLD,
 ROOS,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 grefve EHRENSVÄRD,
 MALM.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson i underdånighet:

»Sedan särskilda kommitterade erhållit i uppdrag att inom justitiedepartementet biträda vid behandlingen af åtskilliga väckta frågor om ändring i gällande bestämmelser angående tillsättning af prästerliga tjänster, öfverlämnades till denna kommitté följande framställningar, nämligen:

1) Riksdagens skrifvelse den 13 april 1904, hvori Riksdagen anhållit, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, i hvad mån gällande bestämmelser angående tillsättning af prästerliga tjänster må kunna omarbetas i syfte att förfarandet därvid förenklas, samt för Riksdagen framlägga det förslag i berörda hänseende, hvartill förhållandena kunna anses gifva anledning;

2) Riksdagens skrifvelse den 31 mars 1906 med hemställan, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af prästerliga tjänster, att prästval skall, där så äskas, förrättas med slutna sedlar;

3) kyrkomötets skrifvelse den 8 oktober 1903 med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för ändring af § 42 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster, i syfte att regal kyrkoherdetjänst inom hvilket stift som helst må kunna utan förslag sökas endast af präst, som är till kyrkoherdetjänst behörig och af Konungen fått sig sådan ansökningsrätt särskildt förunnad;

4) en af allmänna svenska prästföreningen i september 1907 till Kungl. Maj:t aflåten skrifvelse, hvari prästföreningen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes genom sakkunniga låta utreda, huru nu gällande prästvalslagar böra reformeras för vinnande af en mera tidsenlig och rättvis befordringsordning, samt, därest Kungl. Maj:t så finner skäligt, snarast möjligt för Riksdag och kyrkomöte framlägga förslag till ny lag angående tillsättning af prästerliga tjänster; äfvensom

5) Stockholms stads konsistorii skrifvelse den 10 september 1907 med hemställan, att röstberättigad församlingsmedlem i Stockholm endast i det fall må rösta genom fullmakt, att han med läkarintyg visar sig af sjukdom hindrad tillstädeskomma vid valförrättning.

Med skrifvelse den 9 november 1907 aflämnade därefter kommittén betänkande med förslag till

lag angående tillsättning af prästerliga tjänster,

stadga angående prästval,

ändrad lydelse af § 30 regeringsformen,

kungörelse med vissa föreskrifter angående hvad som bör iakttagas vid ledighet i prästerlig tjänst samt ansökning till sådan tjänst och

kungörelse om rätt för vissa prästmän att utom förslag hos Konungen söka kyrkoherdetjänster.

Öfver nämnda förslag hafva domkapitlen i riket, hofkonsistoriet och Stockholms stads konsistorium afgifvit infordrade utlåtanden, hvarvid några domkapitel öfverlämnat yttranden från medlemmar af det underlydande prästerskapet inom vederbörande stift. Härjämte hafva fångvårdsstyrelsen och öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk fått yttra sig öfver vissa delar af förslagen. Slutligen har allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse inkommit med en skrift i ämnet.»

Efter att hafva redogjort såväl för kommitténs förslag som för de öfver desamma afgifna yttranden tillade föredraganden:

»Förslagen till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster och till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen hafva inom justitiedepartementet gjorts till föremål för en öfverarbetning, hvarvid i dem vidtagits vissa i allmänhet mindre väsentliga ändringar, som föranledts af anmärkningar från de i ärendet hörda myndigheterna eller eljest funnits behöfliga. De öfriga förslagen, hvilka afse administrativa författningar, torde icke nu böra upptagas till vidare behandling.»

Beträffande förstnämnda båda förslag anförde föredraganden ytterligare:

»De af kommittén föreslagna förändringarna i gällande ordning för tillsättning af prästerliga tjänster torde kunna — i hufvudsaklig öfverensstämmelse jämväl med den uppställning kommittén själf följt i sitt betänkande — lämpligen sammanföras i tre hufvudgrupper. Dels föreslår nämligen kommittén åtskilliga förändringar i tillsättningsförfarandet i syfte att förkorta och förenkla detsamma. Dels ifrågasättes en väsentlig omgestaltning af de grunder, enligt hvilka bestämmanderätten vid prästerliga tjänsters tillsättande för närvarande är fördelad mellan kyrkostyrelsen och församlingarna. Dels föreslås slutligen förändringar i reglerna för församlingsmedlemmarnas rösträtt vid prästval.

Bland nämnda förslag äga de, som innefattas i de båda senare hufvudgrupperna, uppenbarligen den mest djupgående betydelsen. De till dem hörande frågorna äro jämväl de, där olika meningar lättast kunna uppstå, något hvarom också de öfver kommitténs förslag afgifna yttranden bära vittne. Förslagen till förkortning och förenkling af tillsättningsproceduren synas i och för sig i allmänhet hafva gillats af samtliga de hörda myndigheterna, om äfven några myndigheter ansett sig böra afstyrka kommitténs framställning äfven i dessa delar, då de funnit så genomgripande förändringar i andra delar däraf vara behöfliga, att de framlagda förslagen icke utan en fullständig omarbetning kunde tjäna till grund för lagstiftning i ämnet. Mot de förslag, som ingå i de senare grupperna, hafva starka betänkligheter yttrats af åtskilliga myndigheter, hvilka på grund däraf hemställt antingen om förslagens ogillande eller om mer eller mindre omfattande förändringar i desamma. I stort sedt synas dock äfven sistberörda förslag hafva, åtminstone i sina hufvudprinciper, vunnit bifall af flertalet myndigheter. Ett afsevärdt antal myndigheter har också uttryckligt framhållit, att hvad kommittén föreslagit, såsom helhet betraktadt, äger väsentliga företräden framför nuvarande bestämmelser och är förtjänt af att, med större eller mindre förändringar, upphöjas till lag. Beaktansvärdt förefaller tillika, att de, som underkänt kommitténs förslag, endast undantagsvis sett sig i stånd att anvisa några andra utvägar till afhjälpan

af de missförhållanden, mot hvilka förslagen rikta sig. Den behandling frågan undergått gifver därför stöd åt den uppfattningen att, om kommittéförslagen i sina hufvudgrunder förkastas, sådant innebär, att man i det väsentliga skall stå kvar vid den nuvarande ordningen för prästerliga tjänsters tillsättande. Att denna lider af svåra brister och icke nöjaktigt tillgodoser vare sig församlingarnas eller prästerskapets intressen torde emellertid vara allmänt erkänt.

En centralpunkt i kommitténs framställning utgöres däraf, att skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat upphäfves. I stället föreslår kommittén en annan grund för fördelning af bestämmanderätten i dylika angelägenheter mellan kyrkostyrelsen och församlingarna, i det att det skall bero på utgången af det i vederbörande församling anställda valet till kyrkoherdetjänst, huruvida detta val skall hafva afgörande betydelse eller tjänstens tillsättande i sista hand skall ankomma på Konungen, som äger att utnämna äfven någon annan än den, som vid valet erhållit högsta röstetalet.

§ 41 i förslaget till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster innehåller de af kommittén ifrågasatta stadgandena i berörda ämne. Enligt dessa göres skillnad mellan det fall, då församlingen begagnat sin rätt att kalla fjärde profpredikant, och det fall, då valet endast gäller de präster, som efter ansökning i vanlig ordning blifvit af domkapitlet uppförda på förslag till tjänsten. För det senare fallet, då alltså den regelbundna befordringsordningen tillämpas, föreslås följande bestämmelser. Om någon af de å domkapitlets förslag uppförda prästerna vid valet erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, skall han af domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten, försåvidt af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade minst en tredjedel deltagit i omröstningen. Har däremot ej någon af de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, eller har ej minst en tredjedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade deltagit i omröstningen, skall Konungen äga att till tjänsten utnämna antingen en af de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst, som anmält sig hos Konungen såsom extra sökande. I det förra fallet åter, då fjärde profpredikant blifvit kallad och uppförd på förslaget, skall tjänsten liksom hittills alltid tillsättas af Konungen. Om minst en tredjedel af de röstberättigade deltagit i omröstningen vid valet och någon bland de präster, som varit föremål för detta, erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, skall emellertid Konungen vid tillsättningen vara bunden vid de fyra på förslaget uppförda prästerna. I annan händelse skall Konungen äga rätt att gå utom förslaget och utnämna en extra sökande. Hvad sålunda föreslagits gäller

emellertid endast kyrkoherdetjänster. För andra prästerliga tjänster bibehålles den nuvarande regeln, att den, som vid valet erhållit de flesta rösterna, dessa må vara flera eller färre, skall af domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten.

Till stöd för förslaget, att ett visst större deltagande af de röstberättigade och absolut majoritet bland de röstande skola erfordras för ett afgörande församlingsval, har kommittén hufvudsakligen anfört följande. Med hänsyn därtill att efter gällande lag domkapitlet ej ägde på förslag till prästerlig tjänst uppföra annan än den, som pröfvades hafva den förnåga och de egenskaper, som vore behöfliga för tjänstens nöjaktiga bestridande, syntes församlingen med skäl kunna göra anspråk på att, när den på ett oförtydligt sätt gifvit uttryck åt sin önskan att erhålla viss på förslaget uppförd präst, åt denna önskan skulle tillerkännas afgörande betydelse. Med de växlande uppfattningar, som inom församlingarna vanligen rådde i religiösa frågor, kunde man härför ej fordra, att samtliga röstberättigade eller ens samtliga, som deltagit i valet, skulle hafva förenat sig om samma präst, utan syntes det vara tillräckligt, att mer än hälften af de röstande förenat sig om denna, under förutsättning dock att en viss del, lämpligen en tredjedel, af hela antalet röstberättigade deltagit i valet. Om endast en än mindre del af församlingen, kanske blott ett fåtal personer, deltagit i valet eller åsikterna bland de väljande varit så delade, att ingen af de föreslagna erhållit mer än halfva antalet afgifna röster, kunde det icke gärna sägas, att en verklig mening i frågan gifvit sig uttryck från församlingens sida, och vid sådant förhållande vore det knappast befogadt att låta den verkställda omröstningen ovillkorligen gifva utslaget. Det förefölle då, som om kyrkostyrelsen borde få träffa valet mellan de föreslagna eller eventuellt utom förslaget, och syntes detta afgörande lämpligare uppdragas åt Konungen efter vederbörligt förord än åt domkapitlet, som uppgjort förslaget.

Kommittén har vidare framhållit, att hvad sålunda anförts principiellt syntes gälla ej blott de konsistoriella pastoraten utan äfven de regala, där församlingen för närvarande egentligen endast hade en förslagsrätt. Det kunde därför ifrågasättas, om man icke borde taga steget fullt ut och upphäfva skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat samt i stället meddela bestämmelser i ofvan angifna riktning för samtliga pastorat. För Konungen skulle detta innebära, att han afstode från afgöranderätten i de regala pastoraten, hvilka utgjorde inemot hälften af alla pastorat i riket, men i stället erhöle rätten att jämväl i de konsistoriella pastoraten träffa afgörandet, där ej vederbörande med viss röstöfvervikt uttalat sig för en af de föreslagna. För församlingarna åter skulle en

sådan anordning medföra den utvidgning i deras rätt, att de finge afgörandet i sin hand äfven i de regala pastoraten, om de uttalat sig för en af de föreslagna med angifven röstöfvervikt, hvilket kunde utgöra en lämplig motvikt mot inskränknigen i deras valrätt i de konsistoriella pastoraten.

Till belysande af de grunder, hvarpå pastoratens fördelning i regala och konsistoriella hvilas, har kommittén för den historiska uppkomsten af denna fördelning lämnat en utförlig redogörelse, beträffande hvilken jag tillåter mig att hänvisa till kommittébetänkandet.

I de afgifna yttrandena hafva olika åsikter uttalats om förslaget att upphäfva skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat. De flesta myndigheter hafva tillstyrkt en sådan åtgärd eller åtminstone ej gjort någon invändning däremot, men på några håll hafva betänkligheter mot densamma tagit sig uttryck. Ifrågavarande förändring har sålunda afstyrkts af Lunds domkapitel och hofkonsistoriet, hvilka till stöd härför anfört hufvudsakligen, att det särskildt med hänsyn till rättvis befördran för prästerskapet vore en förman, att olika vägar till erhållande af kyrkoherdetjänst funnes, samt att starka skäl erfordrades för sönderbrytande af en så gammal ordning i svenska kyrkan som denna. Västerås domkapitel har förklarat sig åtminstone hysa starka tvifvelsmål, huruvida den föreslagna förändringen, som skulle med roten upprycka berörda på historisk mark framvuxna olikhet och skapa en mera tillfällig åtskillnad af liknande art, verkligen innebure afsevärda fördelar för församlingar och prästerskap i jämförelse med den häfdvunna ordningen. Härnösands domkapitel har likaledes velat starkt ifrågasätta lämpligheten af att upphäfva omförmälda gamla skillnad, som mången gång beredt Konungen tillfälle att korrigera olämpliga val af församlingarna och särskildt att låta dugliga och nitiska präster, som utan skäl gång efter annan blifvit tillbakasatta af församlingarna, erhålla välbehöflig och välförtjänt befördran. Äfven Stockholms stads konsistorium har såsom en anmärkning mot förslaget omnämnt det fullständiga sloandet af den gamla, grundlagsenligt befästade skillnaden mellan konsistoriella och regala pastorat, hvilken i viss mån garanterat en rättvis befördran.

För bibehållande af indelningen i regala och konsistoriella pastorat har man sålunda åberopat dels historiska skäl dels den trygghet för en rättvis befördran af prästerskapet, som ligger i Konungens utnämningrätt. Undersöker man emellertid anledningarna till att vissa pastorat fått sig tillagd naturen af regala, synes man knappast kunna undgå att i likhet med kommittén finna, att de historiska förhållanden, som härvid varit bestämmande, åtminstone delvis icke numera kunna tillmätas någon synnerlig betydelse i fråga om lämpligheten och befogenheten af den stadgade inskränknigen i församlingarnas valrätt. Om man bortser från

Skåne, Blekinge, Halland och Bohuslän, där för många pastorat deras egen-
skap af regala torde hafva berott endast på den tolkning man gifvit åt
de under den danska tiden gällande allmänna bestämmelserna om tillsätt-
ning af prästerliga tjänster, liksom ock från de fall, då ett pastorat blifvit
regalt blott på grund däraf att Konungen någon gång tillfälligtvis tillsatt
kyrkoherde i pastoratet, synas, enligt hvad den af kommittén lämnade redogö-
relsen utvisar, två omständigheter närmast hafva utöfvat inverkan i
detta afseende, den ena att pastoratet varit att anse såsom ett s. k. huf-
vudgäll och den andra att Konungen till ett pastorat haft enskild patro-
natsrätt eller att där funnits kungsgård eller kungsladugård eller eljest
någon vid reduktionen återvunnen större egendom, hvarmed enskild patro-
natsrätt varit förbunden. Att den senare omständigheten icke kan från
det allmännas synpunkt anses såsom tillräcklig anledning att för ett pasto-
rat bibehålla regal natur torde utan svårighet medgifvas. Beträffande åter
egenskapen af hufvudgäll d. v. s. särskildt viktiga pastorat torde densamma
icke med skäl kunna tilläggas de nuvarande regala pastoraten såsom klass
betraktade. Såsom kommittén omförmält, äro alla stadspastorat utom sex
regala och har bland landspastoraten visserligen flertalet af de bäst aflö-
nade regal natur, men kan det dock icke med fog påstås, att de regala
landspastoraten hafva en sådan betydelse i förhållande till de öfriga, att
de af denna anledning böra intaga en särskild ställning vid tillsättning af
präster. Kommittén har därför ansett det i det hela kunna sägas, att
bortsetd från de större stadspastoraten någon i församlingarnas beskaffen-
het grundad skillnad ej finnes mellan de regala och de konsistoriella gällan.
Om det skulle anses lämpligt att tillförsäkra Konungen ett särskildt in-
flytande på tillsättningen af kyrkoherdetjänster i sådana pastorat, där
det på grund af befolkningens talrikhet eller andra förhållanden är mer
än eljest angeläget att erhålla dugliga präster, komme alltså dessa pastorat
endast delvis att sammanfalla med de nuvarande regala. Och äfven i dessa
viktigare pastorat, till den del de nu äro regala, torde, såsom kommittén
påvisat, syftet att vinna skickliga präster kunna tillgodoses på andra vägar
än genom bibehållande af inskränkingen i församlingarnas valrätt. Hvad
därefter angår prästerskapets anspråk på att befordras efter förtjänst och
skicklighet utgör hänsynen härtill kanske det förnämsta skäl, som skulle
kunna anföras för en sådan förändring — hvartill dock säkerligen ingen
utsikt finnes — som den att alla prästerliga tjänster skulle tillsättas af
Konungen, hvilket på några håll framställts såsom ett önskemål. Men att
vissa församlingar af denna anledning skola vara i sämre ställning än de
öfriga i fråga om rätten att inverka på utseendet af deras präster torde
icke vara befogadt. Äfven kommitténs förslag innebär ju för öfrigt att

prästerliga tjänster under vissa förutsättningar skola tillsättas af Konungen, och om än frågan, huru ofta dessa förutsättningar komme att föreligga, undandraget sig hvarje säker beräkning, förefaller det dock sannolikt, att utnämningssrätten äfven framgent i ett stort antal fall skulle tillkomma Konungen. För tillgodoseendet af prästerskapets berörda intresse synes alltså den nuvarande ordningen icke äga något gifvet företräde framför den föreslagna, hvilken ur synpunkten af ett rättvist förhållande mellan olika församlingar afgjordt är att föredraga.

Att skillnaden mellan konsistoriella och regala pastorat bör försvinna är ej heller någon ny tanke, om också de därom framställda förslagen förut ej föranlett någon lagstiftningsåtgärd. Vid såväl 1896 som 1897 års Riksdag föreslogs i sådant syfte genom motion inom andra kammaren antagande af en förändrad lydelse af § 30 regeringsformen. Dessa motioner blefvo väl i enlighet med konstitutionsutskottets hemställan afslagna af första kammaren, men andra kammaren biföll vid båda Riksdagarna utan votering reservationer, som inom utskottet afgifvits i motionernas syfte. Att en förnyad motion i ämnet vid 1903 års Riksdag blef afslagen äfven af andra kammaren synes väsentligen hafva berott på formella skäl och innebar säkerligen icke något uppgifvande af kammarens tidigare ståndpunkt.

Om skillnaden mellan konsistoriella och regala pastorat skulle bibehållas, torde häraf utan vidare följa, att det andra vid § 41 framlagda ändringsförslaget, enligt hvilket för ett afgörande församlingsval skall erfordras deltagande af minst en tredjedel af de röstberättigade inom församlingen samt absolut majoritet bland de röstande, icke skulle hafva någon utsikt att förverkligas. De framställda yrkandena på bevarande af oförmälda skillnad innebära därför i sak äfven förkastande af det senare förslaget. Detta har eljest i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran af de hörda myndigheterna. Dock hafva några myndigheter funnit de föreslagna fordringarna på församlingens deltagande i valet vara alltför lågt satta, så att valet komme att erhålla afgörande betydelse äfven i fall, då någon verklig församlingsmening icke kunde sägas hafva tagit sig uttryck genom detsamma. På grund häraf hafva dessa myndigheter föreslagit, att villkoren för ett afgörande församlingsval skola skärpas antingen allmänt eller i de mindre församlingarna. Å andra sidan hafva ej saknats röster, som uttalat den förmodan, att det enligt förslaget erforderliga deltagandet i valet endast mera sällan skulle kunna åstadkommas och att därför utnämningssrätten, om ej villkoren förmildrades, skulle i de flesta fall öfvergå på Konungen. En myndighet har anmärkt, att de många bestämnelserna om kvalificerade majoriteter och minoriteter vore ägnade att

för väljarna försvåra öfverblicken öfver valställningen och därigenom lätt kunde framkalla obehöriga valmanövrer och valkupper samt att valberäkningarna i och för sig vore föga praktiskt anordnade.

För min del finner jag hvad kommittén i detta ämne föreslagit hvilat på en riktig och klok tanke. Genom ett visst liffigare deltagande i valet visar församlingen, att den såsom sådan har intresse för att utöfva sin valrätt, och det förhållandet att en person erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna ger vid handen, att meningarna inom församlingen ej äro alltför mycket splittrade. Huruvida det föreslagna antalet för de i valet deltagande är det rätta, kan ju vara föremål för olika meningar. Men med hänsyn till å ena sidan hvad man har sig bekant om det hittills ofta svaga deltagandet i prästval och å andra sidan den förökning däri, som kan förväntas till följd af vissa nu ifrågasatta förändringar, förefaller det mig, som om kommitténs förslag i förevarande hänseende innebär en lämplig medelväg. Att iakttagandet af de föreslagna, såvidt jag kan finna enkla och klara, bestämmelserna om fordran i vissa fall på kvalificerade röstetal skulle för de väljande eller valförrättarna medföra praktiska svårigheter, eller att dessa bestämmelser skulle mer än de nuvarande valreglerna gifva tillfälle till missbruk vid valen, finner jag ej någon anledning att antaga.

Sådana bestämmelser som de af kommittén i § 41 föreslagna kunna emellertid icke antagas, utan att dessförinnan den nuvarande lydelsen af § 30 regeringsformen förändras. Enligt sistberörda § äger ju Konungen att, på det sätt förr öfligt varit, tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorat, och skola de s. k. konsistoriella gäll vara bibehållna vid sin valrätt. Kommittén har också ansett tydligt att, om man vill genomföra den förändringen, att Konungen ej i sista hand skall hafva rätt att utnämna kyrkoherdar i de regala pastoraten, detta ej kan ske utan grundlagsändring. Innebörden af grundlagsstadgandet, i hvad det afser de konsistoriella gällan, är möjligen mera oklar. Men, på sätt kommittén påvisat, torde det dock vara nödvändigt att ställa sig på den ståndpunkten, att ej heller en sådan förändring som den, att afgörandet vid prästval i vissa fall frångäses en konsistoriell församling, ehuru denna med begagnande af sin valrätt uttalat sig för en af de föreslagna, kan genomföras utan grundlagsändring. Till kommitténs förslag i denna del anhåller jag att sedermera få återkomma.

I nära sammanhang med frågan om det deltagande från församlingens sida, som skall erfordras för ett afgörande val, står spörsmålet om villkoren för kallande af fjärde profpredikant. För närvarande gälla som bekant i detta afseende olika regler i regala och i konsistoriella pastorat,

i det att i de förra det är tillräckligt, om mer än hälften af de i omröstningen deltagande, dessa må vara flera eller färre, förenat sig om att kalla samma prästman, hvaremot i de konsistoriella pastoraten mer än halfva antalet af de i den justerade vallängden uppförda röstberättigade måste hafva förenat sig om sådan kallelse. Några särskilda villkor för behörighet att kallas till fjärde profpredikant, utöfver de för kyrkoherdebefattning i allmänhet gällande, äro ej stadgade. I samband med upphäfvandet af skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat föreslår nu kommittén för fjärdemanskallelse i alla pastorat gemensamma regler, som i hufvudsak gå ut på att för beslut om sådan kallelse skall erfordras bifall af mer än hälften af de i omröstningen deltagande och minst en sjättedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade, hvarjämte vid omröstning mellan flera föreslagna minst en sjättedel af de röstberättigade skall hafva förenat sig om samma prästman, dock att för kallelse i hvarje fall erfordras minst tjugu röster men å andra sidan ett röstetal af tvåhundra alltid är tillräckligt. Dessa regler äro alltså strängare än de nuvarande bestämmelserna för regala pastorat men lindrigare än de nuvarande bestämmelserna för konsistoriella gäll. Jämförda med de föreslagna stadgandena i § 41 öfverensstämma de med dessa i anspråket på enighet mellan minst en sjättedel af de röstberättigade men äro mildare i två afseenden, nämligen dels genom begränsningen till två hundra röster dels såtillvida som något visst större antal i omröstningen deltagande icke erfordras. Sannolikt innebär förslaget i denna del, trots inskränknigen i de nuvarande regala pastoratens kallelserätt, i stort sedt en väsentlig utvidgning af möjligheten för församlingarna att få en fjärdemanskallelse till stånd. Särskildt i de många små konsistoriella pastoraten torde denna utvidgning komma att göra sig starkt gällande. Kommittén har emellertid äfven tillmötesgått de från prästerskapets sida allmänt hysta önskningarna om särskilda kvalifikationer för fjärde profpredikanter och sålunda velat förebygga, att alltför unga och oerfarna prästmän kallas med förbigående af äldre och mera meriterade. Härigenom införes en viktig begränsning af församlingarnas frihet vid kallelserättens utöfvande.

Bland hufvudpunkterna i kommitténs förslag är den nu omförmälda den, som mest blifvit föremål för anmärkningar från de hörda myndigheterna. Dessa anmärkningar afse dock ej det förhållandet att kvalifikationer för fjärde profpredikanter blifvit föreslagna, hvilket tvärtom synes hafva vunnit odeladt bifall. Mot det sätt, hvarpå kvalifikationerna blifvit bestämda, hafva visserligen några erinringar framställts, men dessa torde med hänsyn till hvad kommittén anfört till stöd för sitt förslag icke vara tillräckligt grundade att böra föranleda ändring i förslaget. Förnämligast

gå emellertid de gjorda anmärkningarna ut på att fjärdemanskallelser enligt förslaget blifvit alltför mycket underlättade, så att, äfven med beräkning af de ifrågasatta kvalifikationerna, förslaget, om det antages oförändradt, icke förminskar utan snarare i hög grad ökar faran för att prästerskapets utsikter till regelbunden befordran efter förtjänst och skicklighet väsentligen omintetgöras genom obefogade kallelser. Några myndigheter hafva därför funnit fördelaktigast att åtminstone hufvudsakligen låta förblifva vid de nuvarande bestämmelserna, och ett flertal andra har hemställt, att det för fjärdemanskallelse föreskrifna antalet röstägare skall ökas. Sålunda hafva några domkapitel och allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse yrkat, att för kallelse skall erfordras minst en tredjedel af hela antalet röstberättigade, ett domkapitel har ansett en tredjedel eller åtminstone en fjärdedel böra fordras, några domkapitel hafva föreslagit förökning till en fjärdedel, och ett domkapitel har förmenat, att en sjättedel visserligen vore tillräcklig i de stora pastoraten, med öfver ett tusen röstberättigade, men borde för de mindre pastoraten utbytas mot en fjärdedel. Äfven bestämmelsen att tvåhundra röstberättigade städse skola utgöra tillräckligt antal för kallelse har hos några domkapitel mött betänkligheter, och har i anledning häraf yrkats, dels att nämnda bestämmelse skall utgå, dels att siffran skall väsentligt förhöjas. Endast ett domkapitel har lämnat förslaget i båda dessa stycken utan erinran.

Då myndigheternas farhågor mot de föreslagna bestämmelserna alltså äro nästan enhälliga, har jag gifvetvis haft särskild anledning att öfverväga, huruvida det är möjligt att utan obehörig inskränkning i den frihet, som bör tillkomma församlingarna, ytterligare tillgodose prästerskapets önsningar. Det förefaller mig, som om en sådan möjlighet finnes. Att kommitén satt gränsen till en sjättedel har säkerligen till stor del berott på det formella skälet, att härigenom vinnes öfverensstämmelse med det antal röster för samme man, som enligt § 41 erfordras för ett afgörande val. Om nu, i enlighet med hvad flera domkapitel ifrågasatt, en sjättedel utbytes mot en fjärdedel af samtliga röstberättigade, torde häraf icke föränledas alltför stor svårighet att genomföra en fjärdemanskallelse i de fall, då en verklig och behjärtansvärd anledning därtill finnes och en mera allmän önskan därom följaktligen uppstått inom församlingen. I konsekvens härmed torde då det antal röster, som under alla förhållanden är tillräckligt, lämpligen sättas till trehundra.

En sådan förändring i förslaget skulle medföra, att ett större antal röstberättigade måste hafva förenat sig för att genomdrifva en fjärdemanskallelse än för att åstadkomma ett afgörande val, under det att dock

i vissa förut omförmälda hänseénden för kallelsen fortfarande gällde lindrigare förutsättningar än för valet. Äfven om i det hela villkoren för fjärdemanskallelse vore något strängare än för ett afgörande val — hvilket kunde bero på förhållandena — synes man emellertid icke hafva tillräcklig anledning till den uppfattning, som stundom uttalats, att detta vore i och för sig oriktigt eller olämpligt. Så vore händelsen, om för kallelsen uppställdes så stränga villkor att t. ex., såsom nu i de konsistoriella pastoraten, mer än halfva antalet röstberättigade måste hafva förenat sig om samme man. Med lika rösträtt för alla röstberättigade blefve då nästan alltid valet en obehöflig formalitet, enär dess utgång vore afgjord redan genom kallelsen. Men så länge för denna erfordras endast en mindre del af de röstberättigade, om än flere än vid valet, finnes ju alltid möjlighet för dem, som icke deltagit i kallelsen, att gifva valet en annan utgång. Då dessutom en större försiktighet är på sin plats, när det gäller ett område, där missbruk allmänt anses hafva förekommit och äfven framgent kunna befaras, har jag låtit jämka förslaget i denna del, på sätt ofvan angifvits.

Hvad därefter angår de af kommittén ifrågasatta förändringarna i reglerna för församlingsmedlemmarnas rösträtt vid prästval, gå dessa förändringar i främsta rummet ut på, att hvarje röstberättigad skall äga en röst. Någon utvidgning af rösträtten föreslås icke, utan denna skall fortfarande liksom hittills bero af rösträtt å kyrkostämman. Men under det att nu röstvärdet bestämmes efter förmögenhet enligt en röstberäkning, som i stad i regel öfverensstämmer med den kommunala och jämväl å landet är grundad på denna, fastän med väsentliga afvikelser, skall enligt förslaget all olikhet i röstvärdet upphöra. Äfven mot detta förslag hafva åtskilliga af de hörda myndigheterna framställt invändningar, i allmänhet med yrkande att röstberäkningen vid prästval måtte komma att följa den kommunala, sådan denna blir bestämd, om det vid 1907 års Riksdag villkorligt godkända förslaget till ändringar i den kommunala rösträtten blir slutligen antaget. Andra myndigheter hafva ställt sig tveksamma till förslaget. Detta har emellertid också från ganska många håll lämnats utan invändning eller direkt förordats, stundom med mycken liflighet. Jämväl en längre gående reform, innebärande ett fullständigt genomförande af personlighetsprincipen eller ytterligare steg i denna riktning, har i afgifna yttranden blifvit ifrågasatt.

För min del ställer jag mig i detta stycke på kommittéförslagets ståndpunkt, som förefaller mig på en gång principiellt riktig och måttfullt begränsad. Om rösträtten vid prästval nu, jämsides med den starka

begränsning af den kommunala rösträtten, hvarom villkorligt beslut fattats, göres lika för alla röstberättigade, synes mig detta endast vara en följdriktig utveckling af den uppfattning, på grund hvaraf redan vid antagandet af 1883 års prästvals lag personligheten tillerkändes väsentligt större inflytande vid prästval än i vanliga kommunala angelägenheter. Äfven då var man för öfrigt icke främmande för tanken, att vid val af församlingslärare alla i valet deltagandes röster borde beräknas lika, och den föredragande departementschefen yttrade den 12 juli 1878, att han icke underskattade vikten af de skäl, som kunde anföras härför, fastän han med afseende på den enhällighet, hvarmed det då föreliggande kommittéförslaget omfattats, ansåge rådligast att för det dåvarande stanna vid nämnda förslag, helst som detsamma oförnekligen i jämförelse med förut gällande lag innebure stora fördelar och kunde sägas vara ett steg i den rätta riktningen. Då kretsen af de röstberättigade lämnas orubbad inom de gränser kommunallagarna angifva, torde icke med skäl kunna sägas, att den föreslagna förändringen är brådstörtad eller står i strid mot den historiska kontinuiteten. Visserligen kan man det oaktadt befara, att den lika rösträtten stundom skall medföra påföljder, som icke äro önskvärda. Sannolikheten härför torde dock på förevarande område vara mindre än på de flesta andra. Ett förhållande, som i detta afseende äger stor betydelse, ligger däri att församlingens bestämmanderätt vid prästval aldrig är fullkomligt fri, utom i ett och annat privilegieradt pastorat, så länge dess nuvarande ställning lämnas orubbad. Valet sker ju inom det af domkapitlet uppgjorda förslaget, och om fjärde profpredikant kallas, tillkommer afgörandet alltid Konungen.

I afseende å de särskilda bestämmelserna i förslaget till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster torde vidare böra framhållas följande.

- § 1. I § 1 af förslaget har kommittén ifrågasatt den förändring, att dylik tjänst skall kungöras till ansökning ledig ej blott, såsom hittills, genom offentligt anslag utan äfven genom tillkännagifvande i allmänna tidningarna. Mot detta förslag hafva flera myndigheter anmärkt, att ett sådant kungörande, åtminstone såsom allmän regel, icke vore behöfligt eller till något större gagn, och hafva de därför hemställt, att nämnda bestämmelse måtte utgå eller dess tillämpning begränsas till de fall, då ansökningsrätt skall stå öppen för hela rikets prästerskap. I sistberörda fall anser jag, lika med kommittén, kungörelse i allmänna tidningarna icke kunna undvaras, enär därförutan prästerskapet i andra stift än det, där ledigheten är, icke skulle kunna påräkna någon säker kännedom om densamma. Men i öfriga fall torde det icke finnas

tillräcklig anledning att föreskrifva ledighetens kungörande på annat sätt än för närvarande. I enlighet härmed har §:ns lydelse blifvit jämkad.

Spörsmålet om upphäfvande eller ytterligare inskränkning af stifts- § 3. bandet har upptagits i några af de afgifna yttrandena med särskildt åberopande af förhållandena i de norrländska stiftten. På de skäl kommittén anfört finner jag emellertid tiden icke vara inne att försöka åstadkomma någon lösning af detta spörsmål, där ju för öfrigt meningarna ännu äro synnerligen delade.

I enlighet med en vid § 5 framställd erinran har jag ansett den § 5. lydelse af denna § kommittén föreslagit innebära en oegentlighet såtillvida som en präst, hvars besvär öfver upprättadt förslag till prästerlig tjänst afgjorts först efter det ansökningstiden till en annan sådan tjänst utlupit, lika litet bör få uppföras på förslag till sistnämnda tjänst som en präst, hvilken efter ansökningstidens utgång blifvit ledig från annat förslag. § 5 har därför delvis omarbetats.

I några yttranden har föreslagits sådan förändring i § 6 mom. 2, § 6. att den tid kyrkoherde skall hafva innehaft sin befattning, innan han må på grund af egen ansökning uppföras på förslag till annan prästerlig tjänst, skall utsträckas från tre år till minst fem år. I andra yttranden har ifrågasatts bestämmelse, att transport icke skall få sökas af präst, som före ansökningstidens utgång uppnått viss högre ålder, förslagsvis sextiotvå eller sextiofem år. Det senare förslaget synes mig möta betänkligheter. Syftet att förhindra transport af kyrkoherdar, hvilka på grund af ålderdom kunna förmodas vara ur stånd att behörigen sköta den nya befattningen, torde dessutom vinnas redan genom en rätt tillämpning af bestämmelserna i § 8. Hvad åter beträffar den förra frågan, hvilken äfven tidigare vid olika tillfällen varit föremål för uppmärksamhet, har jag, vid det förhållande att transportsökandet i vissa delar af vårt land lär vara en allvarsam olägenhet, funnit anledning icke saknas att utsträcka berörda tid till fem år. Några praktiska svårigheter torde en sådan utsträckning icke kunna föranleda.

Bestämmelserna om de särskilda förutsättningar, som en präst, § 7. enligt hvad kommittén ifrågasatt, skall fylla för att kunna uppföras på förslag såsom fjärde profpredikant, hafva af kommittén införts i § 28 mom. 4 af dess förslag. De synas emellertid lämpligare erhålla sin plats i § 7, där i anledning häraf mom. 2 nu tillagts.

Kommittén har i första punkten af § 9 föreslagit en bestämmelse om § 9. att vid uppgörande af förslag till prästerlig tjänst skall tagas hänsyn till tjänstens särskilda behof. Häremot har jag så mycket mindre något att

invända, som denna förändring endast innebär ett, sannolikt behöfligt, förtydligande af hvad som, enligt hvad förhandlingarna före lagens antagande utvisa, redan från början varit afsedt. Tjänstens särskilda behof torde emellertid icke böra betraktas såsom en fristående grund för förslaget vid sidan af de sökandes förtjänst och skicklighet, utan lärer den större eller mindre lämpligheten för den befattning, hvarom fråga är, ingå i förtjänsten och skickligheten samt utgöra en för förslaget betydelsefull del af dessa. I enlighet med denna uppfattning har nu lydelsen af första punkten något förändrats.

En myndighet har mot kommitténs förslag i förevarande § anmärkt, att det ej lämnar den minsta vägledning, huru vederbörande domkapitel skola upprätta sina förslag, så att dessa, synnerligast hvad angår förhållandet mellan lärdoms- och tjänståldersmeriter, blifva uppgjorda efter något så när enhetliga grunder öfver hela riket. Äfven en annan myndighet har ansett § 9 böra erhålla en affattning, som bättre tydliggör de olika förslagsgrundernas företräde sinsemellan. Då de nuvarande bestämmelserna i detta ämne tillkommo, byggde man på dem den förhoppningen, att den frihet som bereddes domkapitlen att vid förslags upprättande afse de sökandes alla egenskaper och ömsesidiga företräden med särskild hänsyn till den lediga tjänstens behof skulle väsentligt bidra till åstadkommande af goda förslag. Samma mening har tydligen omfattats af kommittén, som ytterligare utvecklade bestämmelserna åt detta håll genom införande af det nyssnämnda uttryckliga stadgandet, att vid förslags upprättande hänsyn skall tagas till tjänstens särskilda behof. Att berörda uppfattning också är den allmänna torde man kunna sluta däraf att det vida öfvervägande antalet af de hörda myndigheterna icke gjort någon erinran mot denna del af förslaget. Om närmare stadganden angående förslagsgrunderna skulle meddelas, torde väl, enligt hvad man har anledning antaga, önskingarna närmast gå ut på skapande af en måttstock för jämförelse mellan tjänstålder och lärdom genom föreskrift att vissa lärdomsgrader skola motsvara vissa antal tjänstår. Det förefaller mig osannolikt, att dylika stadganden, hvilka innebure ett befrämjande af utveckling i den riktningen, att förslagen endast blefve ett mekaniskt sammanställande af rent yttre förhållanden, skulle vara till verkligt gagn. Då dessutom svårigheterna att rättvist tillämpa myndigheternas förslagsrätt icke böra vara större på detta område än på andra, där befodringsgrunderna icke äro närmare bestämda, har jag trott de framställda anmärkningarna icke böra föranleda någon förändring i eller något tillägg till kommittéförslaget i denna del.

I andra punkten af samma § har kommittén på anförda skäl utslutit bestämmelsen om att vid bedömande af en sökandes förtjänst och skicklighet böra tagas i betraktande det nit, det allvar och den skicklighet, hvarmed han skött det kall honom dittills varit anförtrodt i läroverkens tjänst. På grund af de erinringar, som från åtskilliga håll framställts häremot, har jag låtit återinföra denna bestämmelse.

Mot den föreslagna lydelsen af § 10 mom. 2 har först anmärkts, § 10. att årsberäkning såsom för prästerlig tjänst borde bibehållas för notarie- och amanuens tjänster vid domkapitlet. Till följd af de kompetensfordringar, som genom kungörelsen den 13 juni 1902 uppställts för konsistorienotariebefattningar, kunna emellertid präster i vanliga fall endast efter nådig dispens blifva innehafvare af dylika befattningar, och det synes därför icke finnas tillräckligt skäl att låta konsistorienotarier räkna prästerliga tjänstår. Skulle det anses önskvärdt att tillförsäkra en präst, som tilläfvventyrs erhållit dylik dispens, utsikt att framdeles öfvergå till församlingstjänsten, kan ju en sådan möjlighet beredas honom genom förlänande af extra ansökningsrätt. Om notariebefattningen ej medför prästerlig tjänstårsberäkning, torde det ej vara lämpligt att förena sådan med amanuens tjänsten. I hvarje fall torde väl svårighet ej möta för präst, som innehar amanuens tjänst, att vid sidan däraf erhålla prästerligt försvar.

Såsom öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk och ett domkapitel påpekat, synes man vid bestämmande af villkoren för ifrågavarande årsberäkning böra taga hänsyn till den möjligheten, att personer frikallas från examen inför teologisk fakultet, om de i annan ordning styrka sig äga erforderlig teologisk lärdom. Därest en sådan person efter vunnen dispens kommer att tjänstgöra i lärarbefattning, som medför prästerlig årsberäkning, kräfver billigheten att han får räkna tiden för denna tjänstgöring sig till godo. I lydelsen af § 10 mom. 2 har vidtagits den i anledning häraf behöfliga förändring. Däremot har jag icke funnit skäligt biträda de från några håll framställda yrkandena, att den prästerliga tjänstårsberäkningen för lärare liksom hittills skall äfven i regel vara oberoende af teologisk examen.

I fråga om § 10 mom. 3 har i några yttranden erinrats, att jämväl teologie kandidatexamen, aflagd enligt de regler som gällde före stadgan den 30 oktober 1903, samt teologie licentiatexamen borde räknas lika med tre prästerliga tjänstår. Bortsedt från att en sålunda bestämd årsberäkning sannolikt skulle på många håll anses innebära en alltför låg uppskattning af de högre teologiska examinas betydelse, finner jag emellertid den föreslagna bestämmelsen mindre lämplig af samma skäl, som i allmänhet tala mot föreskrifter om lärdomsgraders beräkning lika med

tjänstår. Stadgandet om årsberäkning för vissa filosofiska lärdomsprof är säkerligen meddeladt på grunder, som icke äga någon motsvarighet i afseende å teologiska examina. Detta stadgande torde nämligen sammanhänga därmed, att enligt § 9 vid uppgörande af förslag lärdom i andra kunskapsämnen än de teologiska får tagas i betraktande endast om sökandena äro jämnogoda i teologiska insikter. Äfven en högre filosofisk lärdomsgrad skulle därför i många fall komma att sakna betydelse för förslaget, om icke berörda stadgande funnes. Till den teologiska lärdomen, såvidt den är offentligt ådagalagd, skall däremot alltid tagas hänsyn vid förslags uppgörande, och densamma kommer därför till sin rätt utan årsberäkning. Under det att nämnda erinran alltså icke befunnits böra medföra någon ändring i kommittéförslaget, har en sådan företagits på grund däraf att, såsom några myndigheter jämväl påpekat, filosofie doktorsgrad och behörighet därtill numera kunna förvärfvas icke blott vid universitet utan äfven vid högskolor i riket.

§ 12. Kommittén har i § 43 infört bestämmelse att, när val hållits till en prästerlig tjänst, där fjärde profpredikant varit uppförd på förslaget, samt handlingarna i ärendet därefter insändas till Konungen för utnämning till tjänsten, domkapitlet skall angifva den tjänstålder fjärde profpredikanten jämlikt § 10 mom. 1 och 2 ägde vid tiden för församlingens kallelse samt meddela, huru domkapitlet finner honom enligt de i § 9 stadgade grunder förhålla sig till öfriga å förslaget uppförda präster. Att förslaget sålunda fullständigast synes mig vara önskvärdt, men detta torde lämpligare ske före valet, i sammanhang därmed att den kallade uppföres på förslaget. Härigenom vinnes äfven den fördel, att berörda jämförelse mellan fjärde profpredikanten och de efter ansökning föreslagna prästerna kan införas i den kungörelse om de föreslagna och deras förtjänster, som af domkapitlet utfärdas och före valet uppläses för församlingen. Enligt det nu ifrågasatta förfarandet kommer domkapitlets yttrande om den fjärde profpredikanten att ingå i förslagsprotokollet, hvilket tillhör de handlingar, som insändas till Konungen, och det blir alltså obehöfligt att hos Konungen göra särskild anmälan i ämnet. Jämte det en bestämmelse af angifna innehåll intagits i § 12 mom. 2, har därför det af kommittén föreslagna mom. 2 i § 43 uteslutits.

§ 13. Kommitténs förslag till ändrad lydelse af § 13 har på flera håll väckt betänklighet, i det man ansett, att ansökningsrätt för hela rikets prästerskap icke bör ifrågakomma förr än en ledig tjänst varit för andra gången kungjord till ansökning inom stiftet, utan att tillräckligt antal sökande anmält sig eller församlingen förklarat sig nöjd med det ofullständiga förslaget. Till stöd för denna uppfattning har framhållits, att

anledningen hvarför tillräckligt många sökande ej anmälde sig under första ansökningstiden ofta vore den, att någon viss präst förmenades vara själfskrifven till befattningen eller företrädesvis böra erhålla densamma, med hänsyn hvar till andra präster ej ville inlåta sig i täflan med honom, samt att det ytterst sällan förekomme att efter andra ansökningstidens utgång frågan behöfde hänskjutas till Konungen. Berörda anledning till underlåtenhet att söka torde emellertid ofta kunna göra sig lika mycket gällande under en andra ansökningstid, och då det af kommittén ifrågasatta förfarandet bereder större utsikt att snart erhålla ett fullständigt förslag utan att, såvidt jag kan finna, innebära någon orättvisa mot stiftets präster, synes detsamma äga företräde framför gällande bestämmelser.

Från ett håll har beträffande samma § vidare yrkats att, då församling skall höras, huruvida den åtnöjes med ofullständigt förslag, särskild röstlängd skall upprättas enligt de grunder, som gälla för röstlängd vid prästval. Oförnekliga innebär det också en viss oegentlighet att vid en i berörda fråga företagen omröstning, som stundom motsvarar ett prästval, begagna kyrkostämmans röstlängd, hvari bolag, stärbhus, på annan ort mantalsskrifna personer m. fl., som enligt förslaget ej skola åtnjuta rösträtt vid prästval, kunna vara upptagna. Ett liknande förhållande förefinnes emellertid enligt de nuvarande reglerna, som låta den vanliga röstberäkningen vid kyrkostämma användas utan hänsyn till de särskilda rösträttsbegränsningarna vid prästval. Liksom man låtit bero vid denna oegentlighet, hvilken torde vara mera betydande än den nu anmärkta, säkerligen därför att man velat undvika det besvär och den tidsutdräkt, som äro förenade med åstadkommandet af en vallängd, anser jag att icke heller nu, då ju för öfrigt ett hufvudsyfte är tillsättningsprocedurens förkortande och förenkling, tillräcklig orsak finnes att för berörda undantagsfall påfordra uppgörande af särskild röstlängd.

I enlighet med en från några håll uttalad önskan har lydelsen af § 14. § 14, utan ändring i sak, förkortats och förenklats.

I anledning af den för § 26 föreslagna lydelsen hafva åtskilliga § 26. erinringar framställts utöfver de förut omnämnda, som rikta sig mot bestämmelsen om lika rösträtt för alla röstberättigade. Sålunda hafva två domkapitel hemställt om den förändring i mom. 1, att mantalsskrifning i en församling ej må utgöra villkor för att där äga rösträtt, i samband hvarmed det ena domkapitlet föreslagit, att rösträtt i territoriell församling må kunna tillkomma äfven medlem af icke territoriell församling. Att personer sålunda skulle kunna åtnjuta rösträtt vid prästval i mer än en församling torde dock strida mot den fortgående utvecklingen till förverkligande af personlighetsprincipen vid dylika val. Vidare har ett dom-

kapitel yrkat, att såsom villkor för rösträtt vid prästval skall upställas fordran på att vara enligt svenska kyrkans ordning döpt och konfirmerad. Ej heller denna förändring kan jag tillstyrka, då ju dop och konfirmation icke utgöra förutsättning för att tillhöra svenska kyrkan och utöfva rösträtt i dess angelägenheter. Däremot har i enlighet med yrkanden från åtskilliga håll det af kommittén föreslagna mom. 2 uteslutits. För att personer, som förklarats omyndiga, icke skola åtnjuta rösträtt, har det härutöfver varit behöfligt att i mom. 1 utbyta orden »till myndig ålder kommen» mot »myndig». Att den nu medgifna befogenheten att utöfva rösträtt genom ombud icke bör lämnas orubbad har allmänt erkänts, men angående det framlagda förslaget till dess begränsning hafva meningarna varit delade. I några yttranden har gjorts hemställan om att rösträtt skall få utöfvas genom ombud vid hvarje laga förfall eller åtminstone vid vissa särskildt angifna förhinder utom det i kommittéförslaget upptagna. Å andra sidan hafva ett domkapitel och allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse hemställt, att grundsatsen om rösträttens personliga utöfning skall genomföras fullständigt, så att inga fullmakter få förekomma vid prästval. Den sistnämnda ståndpunkten synes mig vara den, för hvilken öfvervägande skäl tala. Så snart något undantag från regeln medgifves, uppstår svårighet att draga gränsen mellan sådant förfall, som bör eller icke bör godkännas. Att den uppräknade laga förfall, som förekommer i kap. 12 § 1 rättegångsbalken, icke är lämplig för nu ifrågasvarande ändamål torde lätt inses. För tryggande af de väljandes frihet och själfständighet vid valrättens utöfvande är ju af synnerlig vikt, att deras röster ej få afgifvas genom ombud, och vid politiska val torde det därför allmänt betraktas såsom en omöjlighet att låta en fullmäktig rösta i hufvudmannens ställe, om än det stundom blifvit ifrågasatt, att frånvarande röstberättigade under vissa förutsättningar skulle äga att insända sina valsedlar till valförrättaren. En liknande uppfattning synes äfven vid prästval äga berättigande. Att iakttaga personlig inställelse blir också för många lätare än hittills, om, i enlighet med hvad kommittén föreslagit, prästval ej längre komma att förrättas efter upprop, utan hvar och en äger aflämnas sin röstsedel vid den tid under valet, som är för honom lämpligast.

§ 27. Ett domkapitel, som hållit före, att pastor i den församling, där valet förrättas, bör befrias från all befattning med vallängdens uppgörande och justering, har fördenskull föreslagit, att i § 27 mom. 1 bestämmelsen om skriftliga anmärkningars ingifvande till den, som kyrkoherdeämbetet i församlingen förvaltar, skall ändras så, att dylika anmärkningar må insändas till valförrättaren. Men då det, oafsedt huru vallängden upprättas och justeras, synes vara till fördel för de röstberättigade, att inom för-

samlingen finnes någon person, som är skyldig mottaga deras anmärkningar, har jag funnit redan detta förhållande vara tillräcklig grund att lämna kommitténs förslag i denna del oförändradt.

Af samma domkapitel, liksom i några andra afgifna yttranden, har uttryckts den önskan att § 27 mom. 2 skall uteslutas; och har domkapitlet till stöd härför anfört, att den i nämnda moment gifna föreskriften blefve mången gång omöjlig och i de flesta fall mycket svår att tillämpa, enär den nya röstlängden för kyrkostämma kunde träda i kraft omedelbart före valet och tiden för ny vallängds utskrifvande i två exemplar då blefve alldeles för kort. Då enligt domkapitlets uppfattning kyrkoråden icke lämpligen kunde ombetros med vallängdens upprättande, hade domkapitlet häri ytterligare skäl för omförmälda begäran. Den tidsutdräkt, som någon gång kan förorsakas däraf att i förevarande fall ny vallängd skall upprättas, synes dock icke behöfva blifva lång, särdeles om, såsom jag föreställer mig, vallängdens upprättande, hvilket enligt de föreslagna rösträttsbestämmelserna blir synnerligen enkelt, kommer att anförtros åt kyrkorådet, i öfverensstämmelse med hvad kommittén ifrågasatt i § 7 af förslaget till stadga angående prästval. Denna tidsutdräkt torde därför i regel innebära mindre olägenhet än att använda den äldre vallängden oförändrad. Skulle ändringarna vara af mindre omfattning, möter gifvetvis ej hinder, att kyrkorådet med begagnande af den äldre vallängden i denna inför nödiga rättelser.

Enligt § 28 mom. 3 i kommittéförslaget åligger det, då församling § 28. begärt fjärde profpredikant, valförrättaren att, samtidigt därmed att han hos domkapitlet gör aumälan om beslutet, tillika underrätta den kallade, hvilken ofördröjligen skall hos domkapitlet skriftligen tillkännagifva, huruvida han är villig att mottaga kallelsen. Ett domkapitel har uttalat den mening, att det sålunda föreslagna sättet att lämna underrättelse till fjärde profpredikanten är mindre betryggande än att, såsom nu, underrättelsen meddelas genom domkapitlet, samt att den tidsvinst, som kan uppstå, icke är afsevärd. Från andra håll har yrkats på närmare begränsning af den tid, inom hvilken den kallade skall tillkännagifva, huruvida han mottager kallelsen. Det förefaller mig emellertid, att den af kommittén föreslagna ordningen för underrättelse till den kallade bör innebära erforderlig trygghet och såsom tidsbesparande har företräde framför den nuvarande. En begränsning af tiden för den åtgärd, som ankommer på den kallade, möter svårigheter, då tiden icke gärna kan räknas från frågodagen och ett ganska omständligt tillvägagående vore behöfligt för att man med säkerhet skulle få veta, hvilken dag han erhållit del af kallelsen. Då

dessutom en sådan tidsgräns hittills saknats utan att, såvidt upplyst blifvit, några olägenheter häraf föranledts, finner jag kommitténs förslag äfven i denna del kunna godkännas.

§ 31. Ett domkapitel har förmenat, att i smärre församlingar, särskildt landsförsamlingar, val efter upprop i allmänhet är att föredraga framför det fria aflämnandet af valsedlarna i den ordning de röstande framträda till valbordet och icke heller är förbundet med afsevärda svårigheter. Domkapitlet har därför hemställt om sådan förändring i § 31 mom. 1, att valet skall ske efter upprop, där ej vederbörande domkapitel på ansökning af församlingen annorlunda förordnar. En liknande uppfattning har jämväl från annat håll uttalats. Att uppropet sålunda skulle bibehållas såsom regel kan jag icke tillstyrka. Snarare kunde ifrågasättas, att domkapitlet skulle äga meddela församling, som sådant begärde, tillstånd att förrätta valet efter nuvarande regler i nämnda afseende. Men äfven detta innebure i min tanke att tillägga uppropet större värde än det i själfva verket har.

§ 41. Vid § 41 torde böra nämnas, hurusom ett domkapitel ansett att, så länge domprosten är själfskrifven ledamot och vice ordförande i domkapitlet, kyrkoherdeämbetet i stiftsstad intager en sådan undantagsställning bland prästerliga tjänster, att Kungl. Maj:t torde i stiftets och kyrkans väl förstådda intresse böra förbehålla sig det slutliga afgörandet vid domprostämbetenas tillsättning. Det förefaller mig dock, som om de af kommittén föreslagna bestämmelserna böra innebära ganska stor trygghet för att dylika ämbeten blifva besatta med lämpliga personer. Då ansökningsrätten enligt § 3 skall stå öppen för hela rikets prästerskap, torde kompetenta sökande icke komma att saknas, och bland dessa hafva då domkapitlet med tillämpning af bestämmelserna i §§ 8 och 9 tillfälle att på förslag uppföra dem, som äro mest förtjänta och skickliga såväl i allmänhet som med hänsyn till en domprosts särskilda ämbetsuppgifter. På grund häraf och då man icke utan nödtvång bör bereda stiftsstäderna en mer ogynnsam ställning än andra församlingar i fråga om möjligheten att inverka på tillsättandet af deras kyrkoherdar, har jag icke låtit förslaget undergå någon förändring i angifna syfte.

§ 43. Liksom kommittén anser jag, i motsats till den mening som i några yttranden tagit sig uttryck, att förordet till prästerlig tjänst, åtminstone såsom domkapitlet för närvarande äro sammansatta, hellre bör afgifvas af biskopen än af domkapitlet, som ju för öfrigt upprättat förslaget. Orden »på anförda skäl», hvilka på ett eller annat håll väckt betänkligheter, synas emellertid kunna utgå ur § 43 mom. 1. Utan särskildt stadgande torde

vara tydligt att, då biskopsämbetet är ledigt eller biskopen är af jäf eller annan anledning förhindrad att afgifva förord, något dylikt icke kommer att lämnas. Det får i sådant fall bero på Kungl. Maj:t, huruvida det anses lämpligt och behöfligt att införskaffa något yttrande utom förslaget.

Ett domkapitel har föreslagit, att i de fall, då extra sökande hafva rätt att anmäla sig, biskopen icke skall afgifva sitt förord, innan han, efter den extra ansökningstidens utgång, erhållit meddelande, hvilka sökande tilläfvats anmält sig hos Konungen. Förmodligen åsyftas härmed att förordet skall kunna lämnas äfven åt en extra sökande. Om detta anses önskvärdt, torde det vara lämpligare att jämväl extra sökande få ingifva sina ansökningar till domkapitlet i det stift, där ledigheten är, så att biskopen har tillfälle att taga del af ansökningshandlingarna, innan förordet afgifves. Äfven efter en sådan förändring skulle det dock icke kunna förutsättas, att biskopen i fråga om sökande från andra stift besutte den noggranna kännedom, som bör ligga till grund för förordet. Kommittéförslaget i denna del synes därför böra lämnas orubbadt.

De bestämmelser kommittén föreslagit i afseende å extra ansöknings- § 44. rätt innefattas hufvudsakligen i förslaget till kungörelse om rätt för vissa prästmän att utom förslag hos Konungen söka kyrkoherdetjänster. § 44 i förslaget till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster innehåller egentligen endast en förklaring, att Konungen äger meddela föreskrifter i detta ämne, och en hänvisning till dylika föreskrifter. Äfven enligt nu gällande regler beror det af stadganden, som tillkomma i administrativ ordning, huru den viktigaste klassen af extra sökande, nämligen lärare med rätt till prästerlig tjänstårsberäkning, skall bestämmas. I motsats härtill hafva nu två domkapitel, i samband med framläggande af förslag till en betydlig utvidgning af den extra ansökningsrätten, hemställt, att de härför grundade bestämmelserna må införas i själfva lagen. Berörda förslag gå ut på att hvarje präst, som är behörig till kyrkoherdetjänst, skall efter femton eller tjugu års väl vitsordad prästerlig tjänstgöring vara berättigad att utom förslag hos Konungen söka dylik befattning. En sådan förändring, genom hvilken såväl stiftsbandet som den vanliga befodringsordningen i öfrigt skulle väsentligen förlora sin betydelse för alla präster med en viss tjänstålder, synes mig, oafsedt frågan om den i och för sig vore lämplig, vara alltför vidtomfattande och alltför mycket afvika från de grunder, på hvilka föreliggande lagförslag i öfrigt är byggdt, för att nu kunna införas i detsamma. Skulle det för öfrigt efter en närmare utredning befinnas, att den ifrågasatta utsträckningen af den extra ansök-

ningsrätten vore ändamålsenlig och önskvärd, lägger den lydelse af § 44 kommittén föreslagit ej hinder i vägen för dess genomförande. Jag har därför ej funnit anledning att med hänsyn till nämnda förslag låta vidtaga någon ändring i lagförslaget.

§ 45.

För att möjliggöra förkortning af den tid, som åtgår till inhämtande af förklaringar öfver anförda besvär öfver domkapitlets beslut i fråga om tillsättning af prästerlig tjänst, har kommittén i § 45 föreslagit att, om klaganden jämte besvärsskriften ingifvit erforderligt antal bestyrkta afskrifter af densamma, förklaring må infordras genom tillställande af afskrift af besvärsskriften. I afseende å detta förslag har nu erinrats, att ej blott klaganden utan äfven hans medsökande och församlingen kunna hafva intresse af att besvärens afgörande påskyndas, och att det vid sådant förhållande är olämpligt att ställa dem i beroende af att klaganden vidtager berörda åtgärd. Denna erinran synes vara befogad, och har fördenskull det föreslagna stadgandet jämkats så, att äfven andra vederbörande än klaganden få rätt att med nämnda verkan tillhandahålla domkapitlet det erforderliga antalet afskrifter. Härjämte har i bestämmelsen om förklaringens infordrande på angifna sätt ordet »må» utbytt mot »skall», då omförmälda förfarande synes böra åligga domkapitlet såsom en skyldighet, när det kan användas utan kostnad för det allmänna.

§§ 47, 52.

Stockholms stads konsistorium har mot förslaget erinrat, att enligt § 47 mom. 1 i detsamma Konungen under där bestämda former skall kunna förändra eller rent af upphäfva gällande privilegier för vissa församlingar, utan att dessas bifall erfordras. På de grunder kommittén angifvit torde dess förslag i detta afseende böra godkännas, men bör stadgandet därom flyttas från § 47 och i stället upptagas bland öfvergångsbestämmelserna i § 52.

Samma myndighet har vidare anmärkt, att förslaget ej tager någon hänsyn till det i Stockholm tjänstgörande prästerskapets billiga kraf på att hafva företrädesrätt vid ansökningar till åtminstone de s. k. lägre prästbeställningarna i hufvudstaden. Denna fråga synes emellertid så nära sammanhänga med det, på grund af gjorda framställningar, på Eders Kungl. Maj:ts pröfning beroende spörsmålet om ändrad ställning för pastor primarius och hufvudstadens mer eller mindre fullständiga likställande med ett stift, att den först i samband med sistnämnda spörsmål bör upptagas till behandling.

På sätt jag förut framhållit, är en förändring i § 30 regeringsformen erforderlig för genomförande af kommitténs förslag i afseende å

fördelningen af bestämmanderätten vid prästerliga tjänsters tillsättande mellan kyrkostyrelsen och församlingarna.

En sådan förändring utgör emellertid förutsättning ej blott för antagande af kommittéförslaget utan för hvarje betydligare rubbning af grunderna för berörda fördelning. Missbelåtenheten med de nuvarande bestämmelserna i detta ämne synes vara ganska allmän, fastän meningarna skilja sig, då det gäller att angifva, i hvilken riktning en förändring skall gå. Under det att kommittéförslaget i stort sedt ger församlingarna en ökad valrätt, ehuru för dess utöfvande mera betryggande former än hittills skola fordras, anses det på andra håll önskvärdt, att kyrkostyrelsens befogenheter skola utvidgas. Äfven härför skulle en förändring i förevarande grundlagsbestämmelse vara behöflig.

I redaktionellt afseende har jag ansett förslaget till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen böra erhålla en delvis annan affattning än den, som kommittébetänkandet utvisar.»

Föredraganden uppläste nu förslag till

- 1) ändrad lydelse af § 30 regeringsformen och
- 2) lag angående tillsättning af prästerliga tjänster, det senare förslaget af den lydelse bilaga A vid detta protokoll utvisar.

Härefter hemställde föredraganden, att det förra förslaget måtte föreläggas Riksdagen till pröfning i grundlagsenlig ordning och att högsta domstolens yttrande öfver det senare förslaget måtte genom utdrag af protokollet inhämtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall; och skulle till Riksdagen aflätas nådig proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Erik Ölander.

Förslag

till

Lag

angående tillsättning af prästerliga tjänster.

§ 1.

1. Har ordinarie prästerlig tjänst blifvit ledig, skall, där ej annorlunda stadgadt är, det domkapitel, under hvilket tjänsten lyder, ofördröjligen genom offentligt anslag kungöra densamma till ansökning ledig, med utsättande af den tid, inom hvilken ansökningarna till densamma skola vara ingifna. Då ansökningsrätt till tjänsten står öppen för hela rikets prästerskap, skall domkapitlet tillika låta införa tillkännagifvande om ledigheten i allmänna tidningarna.

2. Hvad i afseende på ansökningstid samt ansökningshandlingar och deras inlämnande bör iakttagas, därom förordnar Konungen.

§ 2.

Sedan ansökningstid gått till ända, skall domkapitlet så snart ske kan och senast inom trettio dagar företaga de ingifna ansökningarna till granskning, pröfva de sökandes behörighet och uppgöra förslag till tjänstens besättande.

§ 3.

1. Till prästerlig tjänst njute präst befodringsrätt endast inom det stift, han tillhör, där icke han, efter ty i § 28 sägs, varder af församling i annat stift kallad till fjärde profpredikant eller eljest enligt denna lag äger vidsträcktare rätt eller ock sådan rätt är honom särskildt af Konungen meddelad.

2. Befodringsrätt till domprostbefattning samt till prästerlig tjänst i Stockholm skall stå öppen för hela rikets prästerskap.

3. Präst, som tillhör Härnösands eller Luleå stift, skall äga befordringsrätt inom båda dessa stift.

§ 4.

Är präst till ämbetsutöfning obehörig, må han ej på förslag uppföras eller eljest till prästerlig befordran komma i fråga.

§ 5.

På förslag till prästerlig tjänst må ej uppföras präst, som innehar eller vid ansökningstidens utgång eller vid kallelse till fjärde profpredikant innehade förslag till annan prästerlig tjänst, eller som öfver sådant förslag anfört besvär, hvilka äro eller vid tid, som nyss är sagd, voro oafgjorda.

§ 6.

1. Den, som är till komministers- eller kapellpredikantstjänst utnämnd men densamma icke tillträdt, vare ej behörig att på grund af egen ansökan uppföras på förslag till annan sådan tjänst.

2. Kyrkoherde må ej på grund af egen ansökan uppföras på förslag till prästerlig tjänst, därest han icke vid ansökningstidens slut under minst fem år, räknadt från tillträdet, innehafte den kyrkoherdetjänst, hvartill han senast blef befordrad.

§ 7.

1. Till kyrkoherdetjänst må ej kallas eller på förslag uppföras den, som icke uppnått trettio års ålder, utan Konungen gifver där lof till.

2. Präst, som af församling kallats till fjärde profpredikant, må ej af domkapitlet uppföras på förslag till tjänsten, där han ej antingen jämlikt § 10 mom. 1 och 2 räknar minst tio prästerliga tjänstår eller ock innehar minst samma tjänstålder som den med lägsta antalet tjänstår å förslaget uppförde.

§ 8.

Ej må domkapitlet till prästerlig tjänst utnämna eller på förslag därtill uppföra annan än den, som pröfvas äga den förmåga och de egenskaper, hvilka för tjänstens nöjaktiga bestridande erfordras.

§ 9.

Sedan de sökandes behörighet till den lediga tjänsten blifvit pröfvad, uppföre domkapitlet bland dem, som förklarats behöriga, på förslaget tre, efter som de, med hänsyn jämväl till tjänstens särskilda behof, finnas framför andra och sinsemellan äga företräde i förtjänst och skicklighet; och böra därvid tagas i betraktande såväl det nit, det allvar och den skicklighet, hvarmed sökande skött det kall, honom i kyrkans eller läroverkens tjänst dittills varit anförtrodt, jämte hans tjänstålder, som ock hans genom examina, utgifna skrifter eller annorledes offentligen ådagalagda lärdom i teologiska ämnen. Äro sökande jämgoda i teologiska insikter, må afseende fästas jämväl på lärdom i andra kunskapsämnen, ådagalagd på sätt nu är sagdt.

§ 10.

1. Tjänstålder skall, lika för ordinarie och extra ordinarie befattning, räknas efter tjänstgöringstid; dock att, då sökande för sjukdom eller för teologiska studiers idkande eller profs afläggande eller för fullgörande af offentligt uppdrag eller af annan därmed jämförlig anledning fått åtnjuta tjänstledighet, den tid icke må vid tjänstårsberäkningen afdragas. För tjänstgöring före fyllda tjugutre år må tjänstår icke beräknas, ej heller för mer än en tjänstebefattning, där sökanden flera sådana samtidigt bestridt.

2. Vid bestämmandet af sökandes tjänstålder gälle årsberäkning såsom för prästerlig tjänst äfven för lärarbefattning, med hvilken sådan förmån är eller varder af Konungen förenad. Ej må dock någon såsom tjänstår räkna sig till godo tid, som förflutit, innan han aflagt teologisk examen vid något af rikets universitet eller eljest förvärfvat den med sådan examen förbundna behörighet, ej heller annan tid än den, under hvilken han varit medlem af svenska kyrkan.

3. Filosofie doktorsgrad eller behörighet därtill, genom aflagda prof förvärfvad vid universitet eller högskola inom riket, räknas lika med tre prästerliga tjänstår.

§ 11.

Vid omröstning till förslag skall röstas om hvar förslagsrum särskildt, från det första och vidare nedåt, och varde på hvar rum uppförd den, som därtill erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. Har vid

sådan omröstning icke någon erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, skall ny omröstning anställas mellan de två, hvilka högsta röstetalen tillfallit. Hafva flera än två erhållit sådant röstetal, att företrädet dem emellan är oafgjordt, då skall först mellan dem skiljas genom särskild omröstning. Falla vid sådan ny eller särskild omröstning rösterna lika, gifver ordförandens röst utslaget.

§ 12.

1. I förslagsprotokollet skall för hvarje sökande upptagas ett kort sammandrag af hans tjänsteförteckning och jämväl utföras den tjänstålder, som han enligt domkapitlets pröfning ägt vid ansökningstidens utgång räkna sig till godo.

2. Uppföres präst på förslag såsom fjärde profpredikant, skall i förslagsprotokollet antecknas den tjänstålder, han jämlikt § 10 mom. 1 och 2 ägde vid tiden för församlingens kallelse, samt angifvas, huru domkapitlet finner honom enligt de i § 9 stadgade grunder förhålla sig till öfriga å förslaget uppförda präster.

§ 13.

1. Hafva ej tre behöriga sökande sig anmält, utsätte domkapitlet ny ansökningstid, och skall för sådant fall ansökningsrätt stå öppen för hela rikets prästerskap. Den eller de, som under första ansökningstiden anmält sig och finnas behöriga, hafve företräde till förslaget.

2. Finnas ej heller efter andra ansökningstidens förlopp tre behöriga sökande, skall domkapitlet på förslag uppföra den eller de sökande, som sig anmält och pröfvas behöriga, samt låta å kyrkostämman inhämta vederbörande församlings yttrande, huruvida hon med det ofullständiga förslaget åtnöjes. Begäres i sådan fråga å kyrkostämman omröstning, äge hvarje röstande en röst. Förklarar sig församlingen med förslaget nöjd, och är fråga om komministers- eller kapellpredikantstjänst samt endast en å förslaget uppförd, varde det förklarande lika med val ansedt; är åter fråga om kyrkoherdetjänst, eller äro till komministers- eller kapellpredikantstjänst två å förslaget uppförda, vidtage domkapitlet i vanlig ordning de åtgärder, som för tjänstens besättande ytterligare erfordras. Har hvarken vid första eller vid andra ansökningstidens utgång behörig sökande sig anmält, eller nöjes församlingen icke åt ofullständigt förslag, anmäle domkapitlet förhållandet hos Konungen och afbide hans beslut.

§ 14.

Präst må ej, innan val ägt rum, afsäga sig förslag, hvarå han blifvit uppförd, utan så är, att han, efter det han tjänsten sökte eller antog kallelse till fjärde profpredikant, vunnit annan befordran, eller domkapitlet pröfvar honom vara af sjukdom eller annan orsak ur stånd att den sökta tjänsten bestrida.

§ 15.

Har, innan val ägt rum, någon af de föreslagna blifvit obehörig att på förslag uppföras, varde han af domkapitlet från förslaget skild.

§ 16.

1. Har, innan val ägt rum, någon af de föreslagna med döden afgått eller fått förslaget sig afsäga eller blifvit från förslaget skild, anslås ett rum på förslaget till ansökning ledigt; skolande, där någon förut förslaget sökt men ej blifvit därå uppförd, hans då ingifna ansökning icke, utan att han densamma uttryckligen förnyat, komma under pröfning, ej heller den omständigheten, att han förut sökt, berättiga honom till företräde framför senare sökande.

2. Anmäler sig ej behörig sökande, äge § 13 motsvarande tillämpning.

§ 17.

1. Sedan förslag vunnit laga kraft, eller däröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda, skola de föreslagna, hvar på sin dag, i ordning efter deras rum på förslaget, vid högmässogudstjänst aflägga prof med predikande och altartjänst i församlingens kyrka eller, om tjänsten omfattar flera församlingar, och domkapitlet icke annorlunda bestämmer, i moderförsamlingens kyrka. Är med den lediga tjänsten förenad skyldighet att på samma sönd- eller högtidsdag förrätta gudstjänst i mer än en kyrka, bestämme domkapitlet, om prof i två kyrkor afläggas skola.

2. Ej må profpredikant, om annan präst är att tillgå, i församling, där han aflägger prof, utföra annan prästerlig förrättning än här är sagdt.

§ 18.

Är präst, som blifvit på förslag uppförd, i fält eller på ämbetets vägnar eller i offentligt uppdrag utrikes stadd, och kan han förty icke

till profs afläggande sig inställa, vare dock behörig att vid valet komma under omröstning.

§ 19.

Varder någon af de på förslaget uppförda af sjukdom eller annat laga förfall hindrad att å utsatt dag aflägga prof, göre därom ofördröjligen anmälan hos domkapitlet. Är han fortfarande af laga förfall hindrad att anmäla sig till prof inom fyrtiofem dagar från den förelagda profdagen, må han utan afläggande af prof komma under omröstning. Har den uteblifne ej anmält förfall, som af domkapitlet godkännes, må han kunna af domkapitlet från förslaget skiljas.

§ 20.

Har, efter det profdagar varit för de föreslagna utsatta, sökande blifvit i den ordning, som i § 16 sägs, på förslaget uppförd, förelägge domkapitlet honom särskild profdag. Lag samma vare, om den, som af laga förfall varit hindrad att på förelagd dag aflägga prof, inom den i nästföregående § föreskrifna tid därtill sig anmält.

§ 21.

Ej må tjänstgöring anvisas präst i pastorat, där han söker prästerlig tjänst. Är han förut där anställd, då må han kunna med tjänstgöringen fortfara.

§ 22.

Söndagen efter sista profdagen vare frågodag. Då skall valförrättaren vid sammanträde med församlingens röstägande ledamöter det förestående valet bereda på sätt här nedan sägs.

§ 23.

1. Valförrättare förordnas af domkapitlet. Ej må den vara valförrättare, som är med någon af de på förslaget uppförda i den skyldskap eller det svågerlag, som enligt allmän lag utgör jäf mot domare, ej heller röstägande, så vida han ej sin röst nedlägger.

2. Till valnotarie, som å frågo- och valdag för protokoll, utser valförrättaren lämplig person.

§ 24.

Anföres eller yppar sig eljest på frågodag mot valförrättaren jäf, som han finner lagligt, uppskjutes förrättningen, till dess domkapitlet om ny frågodag och annan valförrättare förordnat.

§ 25.

1. Styrkes på frågodag, att profdagarna ej blifvit behörigen kungjorda, eller att förelagdt prof icke fullgjorts, eller att föreslagen präst dött eller är till förslaget obehörig vorden, uppskjutes frågodagsförrättningen, och ankomme det på domkapitlet att vidtaga den åtgärd, som med denna lag öfverensstämmer.

2. Visas, att frågodagssammanträdet icke blifvit vederbörligen kungjort, utsätte valförrättaren ny frågodag till annan söndag.

§ 26.

1. Rösträtt vid prästval äge en hvar myndig man eller kvinna, som i den församling, där valet skall anställas, är mantalsskrifven samt berättigad att för egen del i kyrkostämmans öfverläggningar och beslut deltaga. Medlem af icke territoriell församling äge dock ej rösträtt vid prästval inom territoriell församling.

2. Rösträtt må ej utöfvas af annan än den, som personligen in-finner sig vid valtillfället.

3. Är röstberättigad gift man och begagnar han ej sin rösträtt, må hans hustru i hans ställe rösta, därest hon är välfrejdad samt ej är främmande religionsbekännare eller har till utträde ur svenska kyrkan sig anmält.

4. Hvarje röstande äge en röst.

§ 27.

1. För prästval skall särskild vallängd upprättas och på frågodagen justeras. Anmärkning mot vallängden skall, för att kunna komma under pröfning, af röstägande eller dess ombud antingen före frågodagen skriftligen affattad ingifvas till den, som kyrkoherdeämbetet i församlingen förvaltar, eller ock vid justeringen på frågodagen framställas. Öfver gjord anmärkning beslute valförrättaren. Gillar han den, varde vallängden

därefter rättad. Kan väckt fråga om rättelse eller tillägg i vallängden ej då utredas, varde den till valdagen uppskjuten.

2. Har efter frågodagen ny röstlängd för kyrkostämma trädt i tillämpning, skall ny vallängd för prästvalet upprättas; och har valförrättaren att för dess justering utsätta ny frågodag, där han finner sådan nödig, men eljest å valdagen justeringen verkställa.

§ 28.

1. På frågodag för beredande af val till kyrkoherdetjänst äge församlingen, om hon det önskar, begära, att uppgifven präst skall såsom fjärde profpredikant på förslaget uppföras, och må fråga härom väckas allenast af den, som i den justerade vallängden upptagen och själf tillstädes är. Begäres till annan prästerlig tjänst fjärde profpredikant, varde frågan ej upptagen.

2. Är frågan så väckt, som nu sagdt är, då skall den afgöras genom omröstning enligt hvad för prästval är stadgadt. Har vid sådan omröstning förslaget att begära fjärde profpredikant bifallits af röstberättigade till ett antal, som motsvarar mer än hälften af de i omröstningen deltagande och minst en fjärdedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade, då är, om endast en präst uppgifvits, denne till fjärde profpredikant begärd. Äro två eller flera präster uppgifna, anställs mellan dem ny omröstning, och är den till fjärde profpredikant begärd, som härvid erhållit högsta röstetalet, därest minst en fjärdedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade om honom sig förenat. Hafva flera präster, om hvilka minst det antal röstberättigade, som nyss är sagdt, förenat sig, hvar för sig erhållit högsta röstetalet, skilje lotten dem emellan. Ej må dock församling kunna begära fjärde profpredikant, utan att minst tjugu röstberättigade biträda förslaget härom och förena sig om samma präst. Hafva minst trehundra röstberättigade bifallit förslaget och om samma präst förenat sig, då är, där öfriga ofvan angifna villkor blifvit uppfyllda, denne till fjärde profpredikant begärd, ändå att en fjärdedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade uppgår till mer än trehundra. Varder ej, enligt hvad nu är sagdt, fjärde profpredikant kallad, vare frågan därom förfallen.

3. Har fjärde profpredikant blifvit kallad, åligge valförrättaren att om församlingens begäran skyndsamt göra anmälan hos domkapitlet och samtidigt, medelst öfversändande af utdrag af frågodagsprotokollet, underätta den kallade, hvilken ofördröjligen skall hos domkapitlet skriftligen

tillkännagifva, huruvida han är villig mottaga kallelsen, och för sådant fall bifoga de för ansökning till prästerlig tjänst föreskrifna handlingar.

4. Väger den, som blifvit kallad till fjärde profpredikant, att efterkomma kallelsen, vare frågan om fjärde profpredikant förfallen, och bestämme domkapitlet ofördröjligen dag för valet.

5. Har församling till fjärde profpredikant begärt präst, som är obehörig att på förslaget uppföras, då skall domkapitlet afslå församlingens begäran. Har beslutet därom vunnit laga kraft, vare frågan om fjärde profpredikant förfallen. Dör, innan val är hållet, begärd fjärde profpredikant, som behörig var, eller förlorar han innan den tid behörighet, som han på frågodagen hade, stånde församlingen öppet att kalla annan fjärde profpredikant.

6. Har den, som till fjärde profpredikant blifvit kallad, förklarar sig villig att efterkomma kallelsen, och förekommer ej skäl, som i mom. 5 afses, till afslag på församlingens begäran, uppföre domkapitlet den kallade såsom fjärde profpredikant på förslaget och utfärde ofördröjligen till honom kallelse att på förelagd dag aflägga prof som i § 20 sägs.

7. Anföras besvär öfver domkapitlets beslut, hvarigenom präst blifvit såsom fjärde profpredikant å förslaget uppförd, inställe domkapitlet valförrättningen i afbidan på besvärens afgörande.

§ 29.

Öfver valförrättarens åtgärd till valets beredning må besvär ej anföras utan i sammanhang med besvär öfver valförrättningen.

§ 30.

1. Prästval skall efter pålysning hållas å fjortonde dagen efter frågodag eller, där fjärde profpredikant kallats, men valförrättaren ej funnit ny frågodag nödig, å fjortonde dagen efter profdagen för fjärde profpredikanten. Kan valet ej förrättas å sålunda bestämd dag, utsätte domkapitlet annan dag.

2. Visas på valdagen, att valet ej blifvit behörigen utlyst, utsätte valförrättaren ny valdag till annan söndag.

3. Har efter kallelse af fjärde profpredikant ny frågodag ej hållits och styrkes å valdagen, att profdagen för fjärde profpredikanten ej blifvit behörigen kungjord, eller att förelagdt prof icke fullgjorts, uppskjutes valförrättningen, och ankomme på domkapitlet att vidtaga den åtgärd, som med denna lag öfverensstämmer.

4. Göres af församling ansökning, att prästval i församlingen må hållas å söckendag, äge Konungen sådant medgifva och meddela de föreskrifter, som i anledning däraf erfordras.

§ 31.

1. Valet skall ske med slutna sedlar, och böra de röstande i den ordning, i hvilken de framtråda, hvar för sig aflämna sina valsedlar.

2. Valet skall förrättas under de timmar, som af valförrättaren efter kyrkorådets hörande blifvit bestämda och i kungörelsen om valet angifvits. När den utsatta tiden är till ända, skola dörrarna till vallokalen stängas, men alla dessförinnan inkomna röstägande lämnas tillfälle att i valet deltaga.

3. I större församling må, där valförrättaren efter kyrkorådets hörande finner lämpligt, valet under hans inseende förrättas på två eller flera efter församlingens lokala indelning bestämda afdelningar.

§ 32.

Hvad yttermera utöfver föreskrifterna i §§ 17—31 i afseende å profpredikanter missiverande, frågodagsförrättning och val iakttagas bör, därom förordnar Konungen.

§ 33.

Besvär öfver frågodagsförrättning och prästval må anföras endast af röstägande eller af präst, som vid valet varit ställd under omröstning, och skola vid talans förlust till domkapitlet ingifvas sist före klockan tolf å tjugonde dagen efter valdagen.

§ 34.

Pröfvar domkapitlet, i anledning af anförda besvär öfver prästval, nödigt, att vittnen höras må, skall därvid förfaras på sätt i allmänhet angående vittnesförhör i de vid domkapitlet anhängiggjorda mål är stadgadt.

§ 35.

1. Finnes vid pröfning af anförda besvär öfver prästval, att valförrättaren varit jäfvig eller eljest obehörig, eller att vallängden ej blifvit

justerad, eller att valförrättaren icke iakttagit hvad i §§ 25, 28 och 30 stadgas, vare valet ogillt, och förordne domkapitlet om nytt val.

2. Har röst afgifvits af obehörig person, eller rösträtt blifvit någon olagligen vägrad, och har valets utgång kunnat af någon af dessa omständigheter bero, vare valet ogillt.

3. Innefatta besvären anmärkning mot behörigen justerad vallängd, må de i denna del icke till pröfning upptagas, därest ej mot det beslut af valförrättaren, hvaröfver klagan föres, missnöje blifvit anmaldt till det protokoll, som innehåller beslutet.

§ 36.

1. Varder vid prästval röst afgifven, som genom köp, hot, tubbande eller annat olaga medel vunnit eller tillhör någon, den där i valet obehörigen verkat, den röst vare ogill.

2. Anföras besvär öfver prästval på den i denna § omförmälda grund, bör, därest afseende skall å besvären fästas, därvid fogas bevis, att åtal för brottet blifvit väckt vid allmän domstol. Pröfvar domkapitlet valet vara af åtalets utgång beroende, uppskjutes besvärens pröfning, intill dess slutlig dom i brottmålet fallit. Eljest varde de genast afslagna.

§ 37.

Där besvär öfver prästval icke anföras, må af domkapitlet anmärkning mot valåtgärderna ej göras.

§ 38.

Skall, sedan val till prästerlig tjänst hållits, domkapitlet utfärda fullmakt å tjänsten, och finnes, innan detta skett, att den, som undfått de flesta rösterna, blifvit till förslag obehörig eller afidit eller fått förslaget sig afsäga, varde tjänsten kungjord till ny ansökning ledig. Är han satt under åtal, på hvars utgång beror, om han må vara till förslag obehörig, skall med fullmaktens utfärdande anstå, till dess öfver åtalet slutligen dömdt är.

§ 39.

Skall efter hållet val till kyrkoherdetjänst Konungen tillsätta tjänsten, och inträffar, att den, som vid sådant val kommit under omröstning, blif-

vit, innan valhandlingarna äro till Konungen insända, till förslag obehörig, varde han af domkapitlet från förslaget skild; skolande i sådant fall, äfvensom om någon af de föreslagna blifvit ställd under åtal, som i § 38 sägs, eller efter valet affidit eller fått förslaget sig afsäga, domkapitlet utan förslagets fyllande vid handlingarnas insändaude till Konungen härom göra anmälan.

§ 40.

Vill någon, som vid prästval icke erhållit de flesta rösterna, från förslaget afgå, göra därom ansökning hos Konungen.

§ 41.

1. Har vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde profpredikant ej varit under omröstning, någon af de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, skall han af domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten, för så vidt af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade minst en tredjedel deltagit i omröstningen.

2. Har vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde profpredikant varit under omröstning, någon af de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, och har minst en tredjedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade deltagit i omröstningen, äge Konungen att till tjänsten utnämna en af de å förslaget uppförda.

3. Har vid val till kyrkoherdetjänst ej någon af de å förslaget uppförda erhållit sådan röstöfvervikt, som i mom. 1 och 2 sägs, eller har ej af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade det i mom. 1 och 2 angifna antal deltagit i omröstningen, äge Konungen att till tjänsten utnämna antingen en af de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst, som jämlikt § 44 såsom sökande sig hos Konungen anmält.

4. Den, som vid val till annan prästerlig tjänst än kyrkoherdetjänst erhållit de flesta rösterna, skall af domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten. Har vid valet högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, nämne domkapitlet till tjänsten den bland dessa, som pröfvas därtill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstägande afgifvit röst, välje domkapitlet bland de föreslagna som nyss är sagdt.

§ 42.

Då fullmakt å prästerlig tjänst utfärdas af domkapitlet, skall den dateras den dag, valet till tjänsten vunnit laga kraft eller däröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda.

§ 43.

Skall efter hållet val Konungen utnämna till prästerlig tjänst, insände domkapitlet, sedan valet vunnit laga kraft, ofördröjligen till Konungen samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokoll, och anmäle biskopen i särskildt utlåtande hos Konungen, hvem han anser sig böra till utnämning förorda.

§ 44.

Kyrkoherdetjänst inom hvilket stift som helst må kunna utom förslag sökas af präst, som är till sådan tjänst behörig och uppfyller de villkor, Konungen för dylik ansökningsrätt stadgat, eller personligen fått sig sådan rätt af Konungen förunnad. Hvar och när sökande, som här sägs, må sig anmäla, därom förordnar Konungen.

§ 45.

Besvär, hvilka hos Konungen anföras öfver domkapitels beslut i fråga om tillsättning af prästerlig tjänst, skola vid talans förlust ingifvas till domkapitlet, därest beslutet blifvit genom anslag kungjordt, sist före klockan tolf å tjugonde dagen från anslagsdagen, men eljest sist före klockan tolf å tjugonde dagen från den dag, på hvilken beslutet blifvit ställt. Domkapitlet åligger i ty fall att med föreläggande af viss tid och äfventyr, om den tid försittes, att sådant icke föranleder uppehåll med målets afgörande, öfver besvären infordra vederbörandes underdåniga förklaring. Om klaganden eller annan vederbörande tillhandahåller erforderligt antal bestyrkta afskrifter af besvärsskriften, skall dylik förklaring infordras genom tillställande af afskrift af besvärsskriften. Sedan förklaring inkommit eller den därför förelagda tid tilländalupit utan att förklaring blifvit afgifven, har domkapitlet att ofördröjligen insända besvärshandlingarna till ecklesiastikdepartementet och därvid foga eget underdånigt utlåtande.

§ 46.

Kyrkoherdetjänst i pastorat, som är anslaget till prebende, tillsättes i och genom tillsättningen af den tjänst, hvilken pastoratet såsom prebende åtföljer.

§ 47.

1. Är någon särskild rätt eller förmån i fråga om tillsättning af präst församling eller enskild person försäkrad, eller äro i afseende på domkapitlets förfarande vid tillsättning af vissa kyrkoherde-, komministers- eller kapellpredikantsbefattningar särskilda bestämmelser af Konungen meddelade, gälla hvad därom är eller blifver af Konungen stadgadt.

2. Skall för tillsättning af prästerlig tjänst, i fråga om hvilken församling tillförsäkrats viss rätt eller förmån, omröstning ske å kyrkostämman eller eljest, äge därvid hvarje röstande en röst.

§ 48.

Har enskild person, som äger rätt att till ledig prästerlig tjänst kalla präst utan föregånget förslag, försummat att inom den tid Konungen äger bestämma till domkapitlet ingifva kallelse å behörig präst, vare kallelserätten för den gången förlorad, och gånge med tjänstens tillsättning, som om prästerlig tjänst i allmänhet är föreskrifvet.

§ 49.

1. Om tillsättning af prästerlig tjänst vid krigsmakten, utländsk beskickning, fängelse eller hospital lände till efterrättelse hvad Konungen förordnar.

2. Med tillsättning af prästerlig tjänst, som vid sjukhus eller ock vid bruk, fabrik eller annat verk eller vid arbetsföretag af större omfattning må vara inrättad eller med Konungens tillstånd inrättas, så ock med tillsättning af extra ordinarie prästerlig tjänst, som i församling med Konungens tillstånd inrättas, gånge efter hvad för hvar särskild sådan tjänst vederbörligen stadgas.

§ 50.

I fråga om tillsättning af prästerlig tjänst i Stockholm utöfvar stadens konsistorium den befattning, som eljest på domkapitel ankommer.

§ 51.

Genom denna lag upphäfves lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883, så ock hvad kyrkolag med därtill hörande författningar i öfrigt innehåller stridande mot hvad ofvan stadgats.

§ 52.

1. Denna lag skall till efterrättelse gälla från och med den — —
2. Med tillsättande af prästerlig tjänst, som då är kungjord till ansökning ledig, bör förfaras efter hittills gällande lag.
3. En hvar, som, då denna lag träder i tillämpning, är, utöfver hvad i lagen stadgas, berättigad att för befordran till prästerlig tjänst räkna tjänstår, skall för sin person vid den rätt bibehållas, sådan den honom efter dittills gällande stadganden tillkom. Den, som, då lagen träder i tillämpning, äger att utom förslag hos Konungen söka regala pastorat, skall för sin person åtnjuta rätt att utom förslag hos Konungen söka kyrkoherdetjänst, ändå att sådan rätt eljest ej enligt denna lag honom tillkommer.
4. Församling, som tillförsäkrats särskild rätt eller förmån i fråga om tillsättning af kyrkoherde-, komministers- eller kapellpredikantsbefattning och däraf fortfarande vill vara i åtnjutande, skall inom tre år, efter det denna lag trädt i kraft, därom göra ansökning hos Konungen vid äfventyr att dylik rätt eller förmån eljest anses förfallen. Göres sådan ansökning, förordnar Konungen, huruvida och under hvilka villkor denna rätt eller förmån må tillgodonjutas.